

DEVLET ENFORMASYON VE DOKÜMANTASYONU

Cavit YAMAÇ

Başbakanlık, Basın Müşaviri

Bütün gelişmiş ülkelerde, son yıllarda, aynı istihaleye şahit ol-
maktayız: Devletler, enformasyon, rakkam ve her nev'i bilginin,
devâsa kolleksiyoncusu ve stokçusu olma yolunu tutmuşlardır.

Her ülke, büyük dokümantasyon üniteleri - hattâ kompleksleri -
kurmaktadır. Bunlar, sadece, geçmişin gerçeklerini toplayan arşiv-
ler halinde değil, aynı zamanda, halin kayıtçısı ve hafızası olarak
da düşünülmüştür. Bütün sezgilerin ve her nev'i plânlamanın da
asli unsuru bunlar olmaktadırlar.

Bu devletler, her taraftan yağan, gün geçtikçe vüs'atını artıran
ve büyük bir sel halini alan bu enformasyon, rakkam ve bilgiyi na-
sıl bir biçime koymuşlardır. Kuşkusuz, elektronik beyin, onlara esas-
lı bir yardımcı olmaktadır. Ama bu yığılma «mücevzevi bir maki-
ne» yle tamamiyle şekillendirilmiş sayılamaz. Bu «harikâ makine»
bu istikâmetteki hamlenin bir parçasıdır. Hem de önemli bir parçası.
Ama, bütünü değildir.

Daha yukarıda belirttiğimiz gibi, Batılı ülkeler enformasyon,
istatistik, rakkam ve her türlü bilgiyi derleyip toplama işinde, bü-
yük ve modern kompleksler kurmuşlardır. Çeşitli ünitelerden teşek-
kül eden bu kompleksler, çok yakından murakabe edilmekte ve her-
birinin çalışması, aynı gaye etrafında, koordine edilmektedir.

DEVLET YAYINCILIĞI :

Medeni ülkelerde, devlet yayıncılığı alıp yürümüştür. Gitgide
kompleks bir hal alan cemiyetin içinde bu müessese, idare edilenler-
le idare edenler arasındaki diyalogu kolaylaştırmak için düşünül-
müştür. Devlet yayıncılığı, devlet dokümantasyonunu kullanmak is-
tityenlere hizmet getiren kuruluşlardan birisidir. Bütün endüstri ül-
kelerinde, bu yayınlar büyük bir rağbet görmektedir. Sosyalist ülke-
lerin, ekonomik kadrosu içinde bunların bir tekel teşkil ettiği gerçe-
ği bir yana, bu yayınlar dünyanın en liberal memleketi olan Birleşik
Amerika Devletlerinde tasavvurun fevkinde bir teveccüh kazanmıştır.

XX. Yüzyılın ortasına doğru bütün dünyada Devlet idarecileri, ekonomiyi plânlaştırmak, orduları teşkilâtlandırmak, fezaı keşfe çıkmak, polisi müessir hale getirmek, sosyal güvenliği sağlamak, kentlerde trafiği düzenlemek. pazarların hareketlerini sezmek, kısacası, bir endüstri cemiyetinin hareketini ve kontrolünü sağlamak için, hiç bir asrın hayal etmediği enformasyon yığınlarına sahip olmak gereğini duymuşlardır. «Dokümantasyon patlaması» vukû bulurken, modern devlet enformasyonunun devâsa kolleksiyoncusu, stokçusu ve düzenleyicisi haline gelmektedir.

Her taraftan yığılan enformasyon ve rakkamlar olayları devlet hafızasına çakmaktadır. Dokümanlar, etüdler, raporlar, anketler, telgraflar, istihbarat, siyasi veya günlük olaylar ve üstelik her doğumun, her bulaşıcı hastalığın, her araba idare ehliyetinin, her mahkûmiyetin, her hava değişiminin, her ithal edilen eşya vagonunun, her bilimsel yayının ve bankalara yatırılan her kuruşun, bu hafızaya kaydı yapılmaktadır.

Yüksek karar mercii, artık, gitgide büyüyen ve genişleyen arşivler, dosyalar, fişler, şemalar, mağnetik bant ve plâklara dayanan hafızalara baş vurmaktadır ve vurmaya devam edecektir. Devlet, sınırları içinde yaşayanların kollektif hafızası olmuştur. Bu çok yönlü ve çok isimli bir hafızadır. Batıda, buna «Etat Civil» (Vaziyeti Medeniye) denilmiştir. Fransa'da, İstatistik Enstitüsü, Mahalli Rasathaneler, Adli Fişler kayıtları gibi, bir de «Cedocar», «CNRS», «Documentation Française» biçimi enformasyon ve dokümantasyon merkezleri kurulmuştur. Bunlar, Milli hafızalar halini almışlardır. Ve büyük milli hafızalar kudretin vasıtaları olmuştur. Eđer, NASA ve Bilimsel Teknik Enformasyon (Clearinghouse) müthiş bilgi stokunu yapıp, zamanında ilgili Endüstrilere teslim etmemiş olsaydı, Amerika'lılar aya gidemezlerdi. Bu en özel alanlarda da böyledir. C.I.A., sadece bir yayınla, haber alma teşkilâtıdır. Ama, her şeyden önce, Amerikan Başkanının hizmetinde Doğu Avrupa ve diğer memleketler hakkında muazzam bir dokümantasyon biriktiricisidir.

Böylece, her karar ve kontrol mercii kendi bilgi araçlarını yaratmak zorundadır. Fransa'nın 1985'teki durumunun ne olacağını önceden bilmek için, DATAR teşkilâtı, bölge ekonomik rasatları kurmuştur. Sürekli eğitim politikası tahakkuk ettikçe, kendi cetvelini çizmekte, profesyonel kadronun atlasını vücuda getirerek, toplanan dokümantasyonun sentezini yapabilmektedir.

Tabiatıyla, toplanan materyal çağımızda çok artmıştır. Meselâ, dünyada çıkan bilimsel dergilerin yayınlandıkları yazı sayısı her on

yılda bir, iki misline çıkmaktadır ve yapılan bir hesaba göre, bugünden 1985'e kadar bu alanda yayınlanacak makale sayısı, Gutenberg'ten bugüne kadar yayınlanmış olanlardan çok daha fazla olacaktır.

FRANSA'DA :

Fransa'da Başbakan'a bağlı, «Service d'Information et de diffusion», yani «Enformasyon ve Yayın Servisi» vardır.

Ayrıca «Documentation Française» (Fransız dokümantasyonu) Genel Müdürlüğü vardır. Bu da başbakanlığa bağlıdır.

Bunlardan gayri, «Centre National de la Recherche Scientifique» (CNRS), (Bilimsel Araştırma Milli Merkezi) vardır. Bu kuruluş da Başbakanlığın bünyesi içinde bulunmaktadır.

«İktisadi ve Sosyal Araştırmalar Kurumu» da gene Başbakanlığa bağlıdır.

Bir de «Mali ve Finansman işleriyle iştigal eden «DATAR» «CEDOCAR» örgütü vardır. «İstatistik ve Ekonomik Etüd Enstitüsü» yayınları da vardır. Bunların dışında, Milli Eğitim, Milli Savunma, Ekonomi ve Maliye Bakanlığının Enformasyon servislerinin arada bir yayınladıkları bültenler de vardır.

ENFORMASYON VE YAYIN SERVİSİ :

Devletin, kamu oyunu aydınlatma faaliyetleri içinde yer alan bu teşkilât büyük bir gayret içindedir. Çeşitli yayınlarla memleketin varmış olduğu inkişaf derecelerini ve hedef aldığı gayeleri ortaya koyan bu kuruluş bütün Bakanlıkların faaliyetlerini ve tasavvurlarını bunların çizdikleri tek elden açıklamaktadır. Kısaca fikir vermek gerekirse, «Actualite's - Service» (Aktualite servisi) adını taşıyan ve 18 - 12 «bazı hallerde 18 - 12» sayfeye kadar çıkan bu bültenlerde «İstihdam», «Tarım», «Sosyal», «Kadın Hakları», «Çocuk Aldırma», «16 - 20 yaş arası çocuklar için iş yaratma düşünceleri», «Toprak Reformu», «Nüfus Plânlaması», «Ailelere Yardım ve Annelerin Hakları», «Bakanlar Kurulunda Alınan Sosyal Tedbirler», «İstihdamın Korunması», «Çiftçilerin Yerleşmesi», «1976 Tarım Yılı», «Cumhurbaşkanı Giscard d'Estaing'in Radyo - Televizyon Konuşması» gibi birbirinden tamamiyle farklı çeşitli konular ele alınmıştır. Aynı kuruluşun «Actualités Documents» (Aktualite - Doküman) adını taşıyan ve ayrı bir ebatta olan ve intizamlı bir şekilde yayınlanan bir diğer servisi vardır. Büyük ebatta yayınlanan Aktualite - Doküman gene çeşitli Bakanlıkların faaliyetleriyle ilgili yayınlar yapmakta ve genel olarak

devletin ilerlemesinde atılan adımları, varılan sonuçları açıklamaktadır. Bu seri hakkında fikir sahibi olmak için yayınlarından bazılarının adlarını burada sıralıyoruz.

«Nükleer Enerji» (Endüstri ve Araştırma Bakanlığı tarafından hazırlanmıştır), «Hayatın değerlendirilmesi faaliyetleri» (Tabii güzelliklerin korunması, saldırılara karşı mücadele, tabiatın korunması, yaşama imkânlarının düzeltilmesi), «Tarım Makineciliği» «Çiftçi ve köylülere emeklilik hakkı verilirken tahsis olunacak ikramiye», «Fransa dışındaki Fransızların hayat şartlarını düzeltme gayreti», v.s.

Aynı kuruluş «Dossiers de Travail» (Çalışma Dosyası) adı altında alınmakta olan sosyal tedbirler, çalışmaların durumunu, kitlelerin hayatı ile ilgili hükümet tasarılarını gene aynı konuda parlamentodan geçmiş olan kanunların izahını yapmaktadır. Bir fikir vermek için bu seride yayınlanan broşürlerin isimlerini sıralıyalım :

«1976 Nisan'ında mesleki gelişme», «Boşanmada reform», «Evlad edinme», «Boşanma reformundan evvel» gibi.

DIŞİŞLERİ BAKANLIĞI :

Dışişleri Bakanlığında çok geniş bir «Enformasyon ve Basın» Genel Müdürlüğü vardır. (Service d'Information et de la Presse). Bu servis Fransa'nın özellikle dış temsilciliklerini broşür, kitap, resim, fikirlerle beslemektedir. Dış ülkeler için «France - Information» adında bir haftalık yayınlanmakta, Dışişleri Bakanlığı tarafından atanmış olan basın ataşe ve müşavirlerini murakabe etmekte olanlara direktif vermektedir. «Enformasyon ve Basın» Genel Müdürlüğü, bizdeki Yayın Genel Müdürlüğünün dış hizmetlerini tamamen üstlenmiş haldedir. Çok geniş haber alma ve yayma kolları vardır. Genel müdürü bir büyük elçi, üç yardımcısı ise orta elçidir. Fransa'nın dış ülkelerdeki propagandası da bu genel müdürlüğün işidir.

FRANSIZ DOKÜMANTASYON SERVİSİ :

İkinci Dünya Savaşından sonra kurulan, «Documentation Française» (Fransız dokümantasyonu) Dokümantasyon bahsinde, bu ülkenin en esassı kuruluşlarının başında gelmektedir.

Başbakanlığa bağlı bulunmasına rağmen, özerk bir hüviyeti vardır ve gelip -geçen hükümetler, bunu her yıl, biraz daha takviye etmişlerdir.

30 Haziran 1950 yılında çıkarılmış bir kararnameyle, Dokümantasyon Merkezinin görevleri tespit edilmiştir.

Buna göre :

1 — Dokümantasyon Merkezi, idare ve halkın emrine tahsis edilmek üzere, Fransa ve dış ülkelerdeki önemli konular hakkında genel bir dokümantasyon biriktirir.

2 — Genel enformasyon ve yazılması gerekli görülen dokümantasyonu yayınlar ve dağıtır.

3 — Çeşitli faaliyetleri dolayısıyla, Dokümantasyon Merkezi, bir yandan dokümantasyon bakımından öte yandan da genel ilgi uyandıran, yönetimlerin çeşitli neşriyatını, yayınlamak ve dağıtmak suretiyle bir bakanlıklar arası koordinasyonu sağlar.

DOKÜMANTASYON FAALİYETİ :

Bugün Documentation Française :

Önemli bir siyasi, Ekonomik ve Sosyal dokümantasyon merkezi, Siyasi etüdler ve iktisadi analizler yapan bir servis,

Fransa'daki devlet editörlüğünün en önemli organlarından biri olarak, ortadadır.

Dokümantasyon Merkezinin esas gayesi, biriktirdiği dokümanları ve kendi yaptığı yayınlarla, kamu hizmetlerinde karar verme yetkisi olanlara ve çeşitli konularda, kendi kendilerine bir fikir sahibi olmak isteyen Fransız vatandaşına yardımcı olmaktır.

Aslında, sadece kamu işleri sorumluları ve parlamento için hazırladığı dokümantasyon çalışmalarını, kamu oyuna ve geniş bir surette halk kitlesine de arz eder. Bunu çok geniş bir satış mekanizmasıyla sağlamaktadır.

Böylece intizamlı olarak yayınladığı 24 periodik ve yılda 100-150 yi bulan ve global tirajı 5 milyonu aşan ve zamanla kayıtlı olmayan yayınıyla, Fransa'da ve Fransa dışında 200 bin «Abone» ye hizmet eder.

Yayın ve fotoğraf faaliyetleri her ne kadar, İngiliz Merkezi Enformasyon bürosunu andırıyorsa da, Dokümantasyon ve etüd servisleri onun ancak Amerikan Kongresinin Hukuk Dokümantasyon servisiyle kıyaslanmasına yol açabilir.

(İşin aslına bakılacak olursa, görevlerinin toplamı ve bunları icra etme biçimi, Documentation Française'in, Fransa dışında bir benzeri olmadığını gösterir.)

ÇALIŞMA BİÇİMİ :

Dokümantasyon merkezinin çalışmasını bir kaç prensip ayarlamaktadır.

1 — Gizli yanı olmayan «Açık Dokümantasyon».

2 — Bu dokümantasyon, kıymet değerlendirilmesi ya da hiçbir yorum yapılmadan, brüt bir halde, geniş bir biçimde verilmesi.

Bu prensipler, çeşitli görülen bir takım gerekleri te'lif ettirecek özel çalışma metodları ister.

Meselâ, aktüel olma endişesi. Bu, biriktirme ve dağıtma işlerinde çok dikkatli olma zarureti doğurur.

Yayınlanan dokümanın, bilimsel gerçeği ve takdimindeki tarafsızlık. Gerçekliği tespit edilmiş olan dokümanlar imkân nispetinde tam olarak verilir. Verilen izahatın, hiç bir surette, olayların değerlendirilmesine veya yorumuna kaymaması şarttır.

Hükümetin ve siyasi partilerin çeşitli memleket konularında vaziyet alışları, olduğu gibi verilmelidir! Bir Devlet servisi olan dokümantasyon merkezi, sureti katiyede, özel görüşleri, grup görüşlerini aksettirmez ve bir propaganda âleti olmaz. O sürekli olarak tarafsızlık ilkesinde bulunmayı taahhüt eder.

BAKANLIKLARARASI FAALİYET :

1971 yılından beri, Fransız Dokümantasyon Genel Müdürlüğü, İdari Dokümantasyon Koordinasyon Komitesi çalışmalarına katılmakta ve bunun genel sekreterlik görevini ifa etmektedir. Bu komitenin görevleri şöyle sıralanabilir :

İdarelerin teknik dokümantasyonunun, ahenkleştirilip inkişaf ettirilmesi.

İdari yayınlara ait problemler.

Gizli olmadığı halde, yayınlanmayan idari dokümantasyonun münakabeleri ya da yayınlanabilmesi şartlarının mütaleası.

Öte yandan, dokümantasyon yönetimi, 1969 dan beri dokümantasyonun otomatizasyonunu etüd etmekte ve bu alanda denemelere girişmiş bulunmaktadır.

Kendi dokümanter tekniğini «Elektronik Beyin» le modernleştirme çabasını sürdürmektedir. 1970 de İ.R.İ.A. uzmanlarının nezareti

altında çalışan bir etüd grubunu teşkil etmiş ve bununla, sosyal bilimler literatürüne tatbik edilebilecek, otomatik dokümantasyon için, bir Fransız Software'ı kurma denemelerine girişmiştir.

Bakanlıklararası bir plânda, idarî yayınların ilân araçlarını ve bibliyografisini otomatize etmek imkânlarını araştırmaktadır.

Ayrıca, Adli Elektronik Beyin Etüd Mekanizmasının katkısıyla, bazı resmi tekstleri bütünüyle ve cereyan etmekte olan olayların kronolojisini, hafızaya naksetme girişiminde bulunmaktadır.

Bu sûretle, burada, bir «Siyaset Bilgileri Bankası» denemesine girişilmiştir.

Documantation Française idaresi, Devlet dairelerindeki ve İktisadî Devlet Teşekküllerinde bulunan fototeknikleri'yle bir işbirliği kurarak, INTERPHOTOTEQUE grubunu kurmuştur. Fotoğraf toplayabilme imkânlarını araştıran çeşitli uzman komisyonlarının toplanmalarına yüzü aşan kuruluş katılmaktadır.

Documentation Française'in bakanlıklar arasındaki işbirliği ve irtibat titizliği, onun faaliyetinin önemli bir yanını teşkil etmektedir.

Ama ne denli kusursuz olursa - olsun, Dokümantasyon Merkezinin çeşitli Bakanlıkların - Bakanlığın konularında uzmanlaşmış kendi dokümantasyon merkezlerinin, yerini alamaz. Documentation Française, bunların her biriyle irtibat halindedir. Ve bir çok kerreler onlara başvurur.

Onun etüd faaliyeti, diğer devlet dairelerininkini tekmillemek gayesini güder, çeşitli bilimsel merkezlerdeki etüd faaliyetleriyle müvazi olarak ilerlemeğe gayret sarfeder.

Yapılan görev taksimine göre, Documantation Française'in günlük haber malzemesi ve günlük olayın izahı ile ilgisi yoktur.

O, daha önceleri tespit edilmiş bir programın çerçevesi içinde, mesaisini, bazı geçmiş zamana bakmaları gerektiren sentezlere, bir problemin, bir faaliyet sahasının yahut tümüyle bir devrin aydınlatılmasına sarfeder.

Nihayet, hiçbir mükellefiyet olmadan, sadece karşılıklı anlaşmaların sonucu olarak, Devlet sorumlularından bir çoğunun talibi olduğu, müşterek bir yayın ve dağıtım servisini faaliyette bulundurmaya gayesini gütmektedir.

Devlet hizmetlerini dokümanete etmek onun aslı gayesi olmasına rağmen, bu Dokümantasyon Merkezi, tamamiyle açık bir hizmet servisidir.

O, çalışma araçlarının tümünden istifade edilebilen, yerinde, yani Voltaire Caddesindeki bürolarında Devlet hizmetlilerinin, ara-yıcıların, basın, öğrencilerin ve geniş halk kitlelerinin emrine bütün imkân manzumesini açıkça teşhir ettiği gibi, uzakta bulunanlara da bu hizmeti yayınları yoluyla götürmektedir.

DOCUMENTATION FRANÇAISE'İN MERKEZİ :

Documentation Française 17. Asırda başlanıp, 18. Asırda inşası tamamlanmış ve son zamanlarda restore edilmiş bir tarihi binada çalışmaktadır. XV. Louis'nin inşasına başlattığı bu tarihi bina, Voltaire Caddesindedir. Burada, Documentation Française, kendisine başvuranların emrine kütüphanesini, çeşitli dokümantasyon servislerini ve fototekini tahsis etmiştir.

Pazartesinden Cuma'ya kadar hergün saat 10'dan 18'e kadar açık olan kütüphane, Paris'in çağdaş siyasi, ekonomik ve sosyal edebiyatı havi en büyük kütüphanelerinden biridir. 130 bin kitabı olan kütüphanedeki 50 bin cilt, Afrika ve Denizaşırı Kütüphanesinden gelmiştir. Bunların kattıkları kitapların çoğunluğunu, Asya ve Afrika meselelerine tahsis olunanlar teşkil eder.

Burası, Fransa'nın ve uluslararası kuruluşların resmi ve idari neşriyatının önemli bir deposu sayılabilir. Konu ve fişlenmesine göre tanzim edilmiş olan kütüphanede, aradığını hemen bulmak mümkündür.

Buraya gelenler, kütüphanede, hemen kendilerine tahsis edilen Fransız ve yabancı gazetelerin ve dergilerin, sayısız Ajans bültenlerini, 60 resmi gazete ve hukuk bültenlerini, 800 Fransız ve 700 yabancı dergiyi, topyekûn 2350 gazete ve dergiyi ve ayrıca yayınlarına son vermiş 2500 dergi koleksiyonunu bulabilirler.

UZMANLAŞAN DOKÜMANTASYON MERKEZLERİ :

Üç önemli dokümantasyon merkezi, her gün taranan çeşitli Fransız ve yabancı yayınlardan kestikleri önemli yazıların kopyalarını binlerce dosyaya yerleştirmektedir. Bu dosyalar, kütüphanedeki kitap ve dergilerin muhtevasına katkıda bulunacak ve son zamanda yayınlanmış yazıları bunlara ekleyeceklerdir.

Bunlar :

1 — Genel Dokümantasyon Merkezi. (Fransa ve yabancı ülkeler).

Bunun üç şubesi vardır :

a) Fransa,

b) Yabancı ülkeler,

c) Uluslararası kuruluşlar.

2 — SSCB, Çin ve Doğu Avrupa Ülkelerini Etüd Merkezi.

3 — Afrika ve Denizaşırı Ülkeler Etüd Merkezi.

Bunların rümuzu CEDAOM'dır.

84 kişilik iki muhabere salonu halka açıktır. İçeriye girmek serbesttir, sadece hüviyet tespiti yapılır. Tükenmiş idari yayınlardan istenilenin mikrofilmli ya da fotokopisi talebe göre verilir veya gönderilir.